

Djelo Mladena Grgurića prvoklasan je prilog povijesti slobodarske i nacionalne borbe apsolutne većine Rijeke – Hrvata, tada najdonjega društvenoga dijela pučanstva, za nacionalnu i socijalnu slobodu. Ali, treba reći da je i dio riječkih Talijana s pravom sudjelovao u toj borbi svojih sugrađana na čemu su ti hrvatski sugrađani veoma zahvalni i uvijek se toga s radošću spominju. Stoga je to dvojezično izdanje veoma dobrodošlo i ostat će trajno svjedočanstvo o izrazito teškim nepogodama s brojnim ljudskim žrtvama, položenima na oltar domovine, tako da iduća pokoljenja mirno žive i opet podignu i svrstaju svoju Rijeku u veliki europski centar industrije, pomorstva, kulture i znanosti.

Akademik Petar STRČIĆ

**Povijest u
Grobničkom zborniku, sv. 1-8,
1988. – 2007.**

Izdanje *Grobnički zbornik* obuhvaća rezultate znanstvenih istraživanja vezane za povijest, filologiju, arheologiju, kulturu, narodne običaje itd. Prvi je broj objavljen u 1988. g. u izdanju Koordinacijskoga odbora mjesnih zajednica Grobnišćine. Drugi je broj objavio Odbor za obilježavanje 750. obljetnice boja Hrvata s Tatarima na Grobničkom polju. Taj je odbor osnovao Katedru Čakavskoga sabora Grobnišćine, sa sjedištem u Čavlima, koji od br. 3 preuzima objavljivanje *Grobničkoga zbornika*. Do 2007. g. izašlo je 8 brojeva, a glavni su dio izlaganja na znanstvenim skupovima *Grobnišćina: tragovi, znakovi i smjerokazi*, koji se održavaju svake godine u Čavlima.

Osim toga, sadrži i članke koji se odnose na aktualna zbivanja.

U Zborniku dominiraju članci o povijesti Grobnišćine pa je to veliki napredak za historiografiju, a objavljuju se i članci iz različitih znanstvenih područja, piše se npr. o grobničkom reljefu, filologiji itd. Prije početka izlaženja *Grobničkoga zbornika* nije se sustavnije proučavala grobnička povijest, nego je bilo samo sporadičnih izdanja, što je veoma nepravedno s obzirom na burne i važne događaje na Grobnišćini kroz njezinu povijest. Osnivanjem Katedre Čakavskoga sabora Grobnišćine stvari se počinju mijenjati nabolje. Osim *Grobničkoga zbornika*, Katedra je već izdala i velik broj knjiga koje su vezane za povijest ovoga kraja te je postala glavna karika u poticanju daljnjih istraživanja i upoznavanja ljudi s poviješću svoga kraja. Njanovije od tih izdanja je *Stota obljetnica Crkve Sv. Bartola Apostola u Cerniku* s istoimenoga znanstvenoga skupa održanoga 22. kolovoza 2009.

Povijesne članke u Zborniku valja podijeliti u dvije cjeline. Prva obuhvaća izvorne znanstvene članke, pretežno sa znanstvenoga skupa *Grobnišćina: tragovi, znakovi i smjerokazi*, ali ima i onih koji nisu vezani za taj skup. Druga cjelina, pak, obuhvaća članke o narodnim običajima, životu i prilikama ljudi koji su nastali kao rezultat sjećanja starijih stanovnika Grobnišćine ili su očuvani usmenom predajom. Teško je reći koji su od njih zanimljiviji i vredniji jer, kolikogod je potrebna znanstveno-istraživačka metodologija za razjašnjavanje spornih povijesnih pitanja, ponekad je bliže istini viđenje samih aktera i način na koji su oni to doživjeli. U nastavku se donosi popis svih članaka koji se odnose na povijest Grob-

nišćine i to abecednim redom prezimena autora po brojevima *Grobničkoga zbornika* i iz novog izdanja *Stota obljetnica Crkve Sv. Bartola Apostola u Cerniku*:

Grobnički zbornik 1 (1988.): ČIKOVIĆ, J., *Povijest školstva na Grobinštini*; Izbor iz starih grobničkih listina – priredio Irvin Lukežić; LUKEŽIĆ, I., *Kulturna povijest Grobnišćine (osnovni tokovi razvoja)*; MARGETIĆ, L., *Grobnički urbar iz 1700. g.*; RAČKI, A., *Iz najstarije povijesti Grada Grobnika*; SILIĆ, J., LUKEŽIĆ, I., *Kroz žičnu povijest Grada Grobnika*.

Grobnički zbornik 2 (1992.): BARTULOVIĆ, Ž., *Pravni problemi Grobničkih urbara*; BOGOVIĆ, M., *Crkvena prošlost Grobnišćine*; CRNKOVIĆ, N., *Prepoznatljivost starohrvatskih svetišta u dijelu primorja Zapadne Hrvatske*; GIRON, A., *Grobnišćina između dvaju svjetskih ratova (1918.-1929.)*; Iz povijesti Grada Grobnika (crtica); JELAČIĆ, A., *Seljačka buna 1848.*; JELAČIĆ, A., *Seljački pokret u Hrvatskoj i Slavoniji godine 1848.-1849. Studija iz hrvatske socijalno-političke i kulturne istorije*; LASZOWSKI, E., *Grobnik (Gorski kotar i Vinodol)*; LUKEŽIĆ, I., *Brašćina sv. Marije Tupačke*; LUKEŽIĆ, I., *Pisma Martina Juretića Franu Kurelcu i Ivanu Krstitelju Tkalčiću*; LUKEŽIĆ, I., *Spomenik na Grobničkom polju*; MARGETIĆ, L., *Izvještaj Ivana Tomašića o Grobničkoj bici*; MARGETIĆ, L., *Tradicija bitke s Tatarima*; MAŽIĆ, M., *Hrvatska slava na Grobničkom polju 1862. Iz Naše sloge 1930.*; STRČIĆ, P., *Hrvatska u doba grobničke bitke (povijesni pregled 13.st.)*; ŠETIĆ, N., *Prilog poznavanju Rijeke i njezina zaleđa za francuske uprave*.

Grobnički zbornik 3 (1994.): BARBALIĆ, R., *Pomorska privreda i Grobničani*; BLAŽEVIĆ, S., *Župna crkva Mhovila Arhandela u Jelenju*; BURIĆ, J., *Iz povijesti župe Jelenje*; ČUKLI, J., *Dopisi iz Jelenja*; GALIN, K., *Hrvatska narodna glazbala i instrumentalna glazba Grobnišćine*; GIRON, A., *Pisma Poglavniku s Grobnišćine*; HLAČA, V., *Prekomorska trgovina i promet morem u poslovima Grobničana Ivana Babića prema ugovoru iz 1449.*; LINIĆ, V., *Smrtnost djece na Grobnišćini početkom 20. st.*; LUKEŽIĆ, I., *Stari grobnički zanati*; MARGETIĆ, L., *Grobničani u notarskoj knjizi Antuna de Renna de Mutine*; MARŠANIĆ, A., *Računi crkve sv. Mihovila iz Arhiva Hrvatske u Zagrebu*; MUNIĆ, D., *Pet izvještaja 1898./1899. o povijesti grobničkih pučkih škola*; POLIĆ-TADEJEVIĆ, A., *Grobničke mlikarice*; SOBOTINČIĆ, A., *Mavrinci*; STRČIĆ, P., *Prilog proučavanju seljačke bune na Grobnišćini 1848.*

Grobnički zbornik 4 (1996.): BARTULOVIĆ, Ž., *Srednjevjekovne bratovštine s osvrtom na Brašćinu sv. Marije Tupačke na Grobniku*; BOGOVIĆ, M., *Grobnički zborni ili kolegijalni kaptol*; BOGOVIĆ, M., *Sociološki prikaz Grobnišćine od 1946.-1991.*; FUČIĆ, B., *Glagoljski natpis iz Grobnika*; GIRON, A., *Vrela NDH o prilikama na Grobnišćini od 1941. do 1943.*; HLAČA, N., *Grobnišćina u zemljišnim knjigama*; HLAČA, V., *Deltari-grobnički dokeri u sušačkoj luci između dva rata*; JURETIĆ, I., *Povijesno-pravni aspekt općine Jelenje*; LINIĆ, V., *Kronologija razvoja zdravstva na području općine Čavle*; LUKANIĆ, S., *Od grobničke gospoštije preko grobničkih općina i mjesnih zajednica do suvremenih općina na Grobnišćini*; LUKEŽIĆ, I., *Grobnička*

pravda; LUKEŽIĆ, I., *O grobičkim pučkim predajama i vjerovanjima*; MANJGOTIĆ, J., *Crkvene prilike na Grobnišćini zadnjih stotinu godina*; MANJGOTIĆ, J., *Mješovite ženidbe na Grobnišćini 1945.-1991.*; MARGETIĆ, L., *Nacrt starije povijest Grobnišćine*; MARGETIĆ, L., *Iz starije grobničke povijesti*; SALIHAGIĆ, A., *Sto godina općine Čavle (1895.-1995.)*; STRČIĆ, P., *Grobnišćina posljednjih dana drugog svjetskog rata*; VIŠKANIĆ, D., *Dvije grobničke glagoljske isprave*.

Grobnički zbornik 5 (1998.): BARTULOVIĆ, Ž., *Grobnišćina i neka pitanja skupštinskih te oblasnih izbora za Vidovdanski ustava (1923., 1925. i 1927.)*; ČIKOVIĆ, J., *O prvim nagovještajima utemeljenja i aktivnostima hrvatske čitaonice u Cerniku*; GALIN, K., *Mali priručnik hrvatskih narodnih glazbala Grobnišćine*; GALIN, K., *Kampananje na Grobnišćini*; GIRON, A., *Osnutak i djelovanje Upravnog povjereništva Sušak-Krk*; JANJATOVIĆ, B., *Djelovanje političkih stranaka na Grobnišćini u razdoblju između dvaju svjetskih ratova*; LUKEŽIĆ, I., *Grad Grobnik do 1848.*; LUKEŽIĆ, I., *Pogled na politički život Grobnišćine*; MANJGOTIĆ-KONJUŠANOV, D., *Mala povest našega mesta (grajska kronika)*; MARGETIĆ, L., *'Proziv' na tri, šest ili devet gradi*; MARŠANIĆ, A., *Kako se j prvo živelo*; Poviest škole – spomenica pučke škole u Cerniku – Čavlima; SALIHAGIĆ, A., *Cernik ili Cernik Primorski*; STRČIĆ, P., *Prilog za biografiju monsinjora dr. Augustina Juretića (1890.-1954.)*.

Grobnički zbornik 6 (2004.): BARTULOVIĆ, Ž., *Grobnišćina i izbori za Narod-*

nu skupštinu 1931.-1938.; BARTULOVIĆ, Ž., *Međunarodno pravni položaj Grobnišćine 1941. Godine*; FUČAK, B., *O Kikovici i Kamenjaku*; GALIN, K., *Grobnička baba - božica plodnosti i njezini simboli na hrvatskim dvocijevnim klarinetskim sviraljkama*; GALIN, K., *Jurjevsko obredno ljuljanje na Grobnišćini (komparativni prikaz kulturnog fenomena i teze o funkciji, podrijetlu i starosti)*; GIRON, A., *Realna procjena prilika u Operativnoj zoni Jadransko primorje i nova politika Nezavisne Države Hrvatske*; GIRON, M., *Monetarni sustav Austro-Ugarske Monarhije u proučavanju povijesti školstva na Grobnišćini*; GIRON, M., *Pučko školstvo na Grobnišćini uoči i tijekom prvog svjetskog rata (tragovi)*; JANJATOVIĆ, B., *Josip Bunjevac i Grobnišćina 1848.*; LINČIĆ, F., *Svilno-zabilježbe kroz vrijeme*; LUKEŽIĆ, I., *Glagoljsko pismo Martina Sandrića kaptanu bibriskom (1602.)*; LUKEŽIĆ, I., *Iz povijesti župne crkve sv. Bartola u Cerniku*; LUKEŽIĆ, I., *Kurelčeva pisma iz Grobnika Bogoslavu Šuleku i Ivanu Kukuljeviću*; MANJGOTIĆ, J., *Grobnički zavjeti (zavjetni blagdani)*; MARGETIĆ, L., *Nekoliko zapažanja u povodu najstarijeg glagoljskog natpisa u Grobniku*; MARGETIĆ, L., *Pojam grada u starijoj grobničkoj vinodolskoj povijesti*.

Grobnički zbornik 7 (2005.): ČARGONJA, N., *Usmeno stvaralaštvo i tradicija Grobničana (terenski rad na Grobnišćini)*; DEKOVIĆ, D., *Glagoljica u Grobniku*; GALIN, K., *Grobnička cindrica i njezino moguće podrijetlo*; GALIN, K., *Nekoliko elemenata antičke baltske kulture na Grobnišćini*; GALIN, K., *Sprogod na belo-stari grobnički običaj*; GIRON, M., *Osnovna škola Jelenje-Dražice – izvor za povijest školstva na Grobnišćini: Osnovna ško-*

la Rečina; GIRON, M., *Osnovno školstvo na Grobnišćini u svjetlu zakonskih propisa (1945.-2000.)*; JOGAN-LINIĆ, D., *Povijesni prikaz Osnovne škole u Orehovici povodom 75. obljetnice postojanja*; LUKEŽIĆ, I., *Epidemija kolere na Grobnišćini 1886. Godine*; LUKEŽIĆ, I., *Obitelj Durbešić*; LUKEŽIĆ, I., *Plemićka obitelj Maršanić*; LUKEŽIĆ, I., *O rukopisu Opis mog života Pija Hlače*; MARGETIĆ, L., *Frankapan-sko-Zrinski patrimonium*; MARGETIĆ, L., *Grobnišćina i druge vinodolske općine*; MARGETIĆ, L., *Knjiga prihoda i rashoda Brašćine sv. Marije Tupačke (u povodu predstojećeg objavljivanja knjige dr. Irvina Lukežića)*; MARŠANIĆ, A., *Čega su se bali naši stari*; OŠTRIĆ, G., *Bašćanska postilja - grobnička mobilija*; STRAŽIČIĆ, N., *Prilog poznavanju lokaliteta s prapovijesnim gradinama na području Grobnišćine*; ŠIROLA, I., *Na Grobničkom polju dne 25. svibnja 1862.*

Grobnički zbornik 8 (2007.): BARTULOVIĆ, Ž., *Dvije propovijedi u grobničkoj župi iz XIX. st. (prilog istraživanju arhivske građe)*; BARTULOVIĆ, Ž., *Grobnišćina i izbori 1945.-1947. Godine*; BARTULOVIĆ, Ž., *Grobnišćina i talijanski pravni sustav 1941.-1943. godine*; ČARGONJA, J., *Usmeno stvaralaštvo: Tradicija boćanja drvenim boćama na Grobnišćini*; DEKOVIĆ, D., *Ponovni nalaz molitvenika Gašpara Vnučića*; FRANOVIĆ, V., *Prošesija na Duhovski pondijak*; FUČAK, B., *Spomenica župe Cernik*; GALIN, K., *Grobnički sopci, sopile i njihova glazba*; GALIN, K., *Nekoliko elemenata antičke baltske kulture na Grobnišćini (II)*; GIRON, M., *Osnovna škola Ratulje (1945.-1963.) – izvor za povijest školstva na Grobnišćini*; JANJATOVIĆ, B., *Grobnišćina*

na i pitanje talijanske okupacije nakon prvog svjetskog rata; JANJATOVIĆ, B., *Obitelj Batthany i Grobnišćina*; LINČIĆ, F., *Pučko liječenje u Svilnom*; LINČIĆ, F., *U društvu mljekarica*; LUKEŽIĆ, I., *Tragom Mijata Sabljara*; LUKEŽIĆ, I., *Vijesti o Grobniku i okolici u starim hrvatskim novinama i časopisima*; LUKEŽIĆ, I., *Uspomene Romana Hlače na sudionništvo u prvom svjetskom ratu*; MARČEC, S. M. – STRČIĆ, P., *Prilog za bibliografiju dr. sc. Bosiljke Janjatović*; MARGETIĆ, L., *Bilješke o dosad nepoznatoj vijesti o grobničkim permanima*; STRČIĆ, P., *Prilog proučavanju života i djela dr. sc. Bosiljke Janjatović (1936.-2006.)*; ZAJC, M., *Matična knjiga vjenčanih župe sv. Filipa i Jakova u Grobniku (1733.-1818.)*

Stota obljetnica Crkve Sv. Bartola Apostola u Cerniku (2009.): ČARGONJA-KOŠUTA, N., *Spomenica Župe Sv. Bartola Apostola u Cerniku*; GALIN, K., *Kombinirano zvonjenje crkvenim zvonima – Kampananje u Cerniku u crkvi Sv. Bartola*; LUKEŽIĆ, I., *Iz povijesti Župne crkve Sv. Bartola u Cerniku*; MANJGOTIĆ, J., *Župnici Župe Svetog Bartola Apostola u Cerniku u razdoblju od 1909.-2009.*; MARGETIĆ, L., *Društveni položaj kmeta-pučana u starijoj Grobničkoj prošlosti*; MAVRINAC, B., *Mežnjari Župe Sv. Bartola u Cerniku*; RELJA, M., *Cernički iseljenici s kraja 19. i početka 20. stoljeća*; STRČIĆ, P., *O Grobnišćini pod (prvom) okupacijom Kr. Italije (1918.-1921.)*

Osim navedenih studija i članaka mnogo je i pjesama nekih od najpoznatijih hrvatskih književnika poput Petra Preradovića, Dimitrija Demetera i Augusta Šenoa koji su u svojim djelima opjevali ili pričali o

najintrigantnijem dijelu povijesti Grobnika, a to je naravno bitka (stvarna ili nestvarna) s Tatarima na Grobničkom polju. O ovoj temi puno se pisalo u prva dva broja, posebice je akademik Lujo Margetić analizirao prvi spomen te bitke u djelu Ivana Tomasića. Može se zaključiti kako ta bitka nema utemeljenja u samim izvorima i da je njezino značenje pretežito simboličke naravi, a time što je mnogo puta opjevana i ističe se njezino značenje, može se pripisati povijesnim okolnostima. Prof. Margetić u svojim člancima najviše se zanima za Grobničke urbare te gotovo u svakom broju *Grobničkoga zbornika* analizira svaki od tih urbara i donosi mnoge zanimljivosti vezane za njih, kao i mnoge specifičnosti Grobnišćine u to vrijeme u odnosu na susjedna područja. Tako se kao najočitiji primjer grobničke posebnosti spominju *permani* kao vrsta kneževih službenika koji se spominju i u okolnim mjestima, ali su na Grobniku imali posebnu ulogu, ponajviše stoga što je Grobnišćina bila granična općina, a *permani* su bili vojničko-graničarska posada.

Događaj koji je privukao najviše pažnje među zastupljenim autorima u *Grobničkom zborniku* bila je buna grobničkih seljaka 1848. godine. O njoj su pisali, npr. akademik Petar Strčić i dr. sc. Bosiljka Janjatović, po majci i sama Grobničanka. Te godine, poznate po revolucijama u cijeloj Europi, niti Grobničani nisu mirovali, nego su ustali u borbu za svoja prava za definitivno oslobođenje od kmetstva. Međutim, iako postoje mnoge sličnosti s ostalim seljačkim bunama u Hrvatskoj, ova na Grobnišćini specifična je po tome što se seljaštvo, koje je inače nezainteresirano za političke probleme, ovoga puta borilo i za izdvajanje iz Zagrebačke županije. Prema tumačenju

akademika Strčića, naglašen je bio i rodoljubni element. Seljaštvo je imalo potporu i malobrojne inteligencije na Grobniku.

O Grobnišćini u 20. st. također se mnogo pisalo. Zanimljiv je članak napisao Marin Relja koji prikazuje kako se vrijeme velikoga iseljeničkoga vala iz cijele Europe na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće odrazilo i na grobničko područje. U to je vrijeme nemali broj Grobničana, većinom Cerničana odlazio u potragu za boljim životom, a određište je, kao i većini europskih iseljenika, bila Amerika.

Akademik Strčić piše i o talijanskoj okupaciji Grobnišćine nakon Prvoga svjetskoga rata. Navodi kako su se Grobnišćina i njezini stanovnici našli teško pogođeni neprestanim izmjenjivanjem vladajućih struktura i agresivnih političkih režima na području Rijeke čije su tvornice bile radno mjesto i izvor prihoda mnogih Grobničana, ali i kako su u tim burnim vremenima oni uspjeli sačuvati svoju nacionalnu svijest. Kao primjer za tu tezu navodi primjere grobničkih pomoraca koji nisu htjeli raditi na brodovima s talijanskom zastavom iako nisu imali osnovnih životnih potrepština i grobničkih *mlikarica* koje nisu htjele prodavati mlijeko u kućama na kojima su se vijorile talijanske zastave.

U međuratnom razdoblju najviše se istražuju izbori, odnosno izborni rezultati na Grobnišćini od 1920. pa do 1947., a time se bavio ponajviše dr. sc. Željko Bartulović. Autor zaključuje kako su Grobničani većinom glasali kao i ostatak Hrvatske, što znači da je u 20-im i 30-im godinama 20. st. najviše glasova dobila Hrvatska seljačka stranka pod različitim nazivima i u različitim koalicijama. Međutim, i ovdje postoji jedna iznimka, jer dok je 1923. u ostaloj

Hrvatskoj najviše glasova dobila Hrvatska seljačka stranka, na Grobniku je najviše glasova dobila Hrvatska pučka stranka i to stoga što je na njezinoj listi nositelj bio svećenik i političar Augustin Juretić, koji je jedna od najpoznatijih grobničkih ličnosti kroz noviju povijest. U petom broju priloga za njegovu biografiju donio je akademik Strčić – prvi u hrvatskoj historiografiji.

Za povijest Grobnišćine u Drugome svjetskom ratu nekoliko zanimljivih članaka objavili su Giron, Strčić i Bartulović, koji su opisali teško stanje na Grobnišćini za vrijeme talijanske fašističke okupacije, pravne probleme i događaje u susjednim gradovima Sušaku i Rijeci. Isto tako, u broju 4, Giron prikazuje stajalište NDH prema Grobniku za vrijeme Drugoga svjetskoga rata.

U Zborniku se temeljito prati i crkvena povijest. O tome su najviše pisali dr. sc. Josip Manjgotić i dr. sc. Mile Bogović (sadašnji gospičko-senjski biskup), ali i drugi autori koji su obuhvatili povijest župe sv. Filipa i Jakova od 12. st. kada je ona osnovana i način kako se ona razvijala do 1790. godine, kada se razdvojila na tri dijela, te kakva je situacija danas.

Autori se bave i vjerskim životom, običajima i problemima Grobničana kroz povijest. Tako saznajemo da je najpoznatiji grobnički zavjetni blagdan 13. rujna nastao 1886. kada je kolera natjerala Grobničane na polaganje zavjeta. Prati se razvoj i obnavljanje župne crkve sv. Bartola u Cerniku itd.

Jednako temeljito kao i crkvena, prati se i povijest školstva na Grobnišćini. O tome najviše pišu mr. sc. Manon Giron, Josip Ćiković, ali i velik broj ostalih autora. Govore o školstvu još u 15. st., ali

se većina podataka odnosi na posljednja dva stoljeća. Objavljeni su mnogi školski izvještaji od druge polovice 19. st. pa do danas. Prati se razvoj svih škola na ovom području. Iz izvještaja se saznaje mnogo o teškoćama s kojima su se susretale pojedine škole, nastavnici i učenici.

Velik doprinos proučavanju raznih područja povijesti dao je i prof. dr. sc. Irvin Lukežić. Opisao je razvoj nekih od najpoznatijih grobničkih obitelji kao što su Durbešić i Maršanić; pisao je i o starim grobničkim zanimanjima, razvoju grobničkoga dijalekta te o nekim manje poznatim događajima i osobama iz povijesti Grobnika.

Zanimljiv niz članaka donio je i mr. sc. Krešimir Galin koji je istraživao obrede, spomenike i glazbene instrumente te nastojao povezati njihove karakteristike s ostalom Europom, ali i potražiti njihovo ishodište u starim antičkim civilizacijama. Tako se za poznatu *Grobničku babu* smatra da predstavlja inkarnaciju lokalne božice plodnosti. U svakom slučaju, ovi članci daju čitatelju mnogo šire poglede na narodne običaje.

Osim ovih i nekih drugih članaka koji svi – više-manje – imaju znanstvenu podlogu, postoji i velik broj onih koji su autorova sjećanja o životu i teškoćama, najčešće vrlo siromašnih žitelja Grobnišćine. Među njima najopširniji, i sadržajem najbogatiji, jest članak Drage Manjgotića Konjušanova koji je opisao svakodnevicu stanovnika Grada Grobnika u prvoj polovici 20. st. Pisan domaćim čakavskim narječjem, članak je prepun zanimljivih crtica iz života i dočarava nam različite ljudske sudbine, koliko vesele toliko i tragične, pogotovo za vrijeme Prvoga i Drugoga svjetskoga rata.

Pisale su se kronike i drugih mjesta, kao npr. Svilno, Mavrinci, Cernik, ali o teškom životu ljudi s Grobnišćine najbolje govore radovi o poznatim grobničkim *mli-karicama*. Te mljekarice svakoga su dana u ranim jutarnjim satima polazile pješice u Rijeku s 20 litara mlijeka na svojim leđima i vraćale se kasno popodne kako bi mogle obavljati ostale obiteljske zadatke. Njima u čast podignuti su spomenici u Rijeci, a odnedavno i u Dražicama. Ljudske sudbine opisane su i radovima o radnicima u *Harteri*, odnosno Tvornici papira i o lučkim radnicima među kojima su znatan broj činili Grobničani. Od zanimljivosti treba izdvojiti velik broj pjesama, zagonetki, pitalica, obreda i mnogih drugih svakodnevnih stvari koje na jedan šaljiv i duhovit način odražavaju često vrlo težak život ljudi s Grobnika.

Sve u svemu, *Grobnički zbornik* predstavlja i vrlo koristan te praktičan priručnik za upoznavanje s grobničkom poviješću koja prije njegova nastanka nije imala adekvatno mjesto u historiografiji ovoga područja. Bilo je nekoliko pokušaja, ali sve to nije bilo ni blizu onoga što Grobnišćina i njezini ljudi zaslužuju. Dolaskom *Grobničkog zbornika* i osnivanjem Katedre Čakavskoga sabora Grobnišćine u Čavlima stvari su se konačno pokrenule i 20-ak godina nakon objavljivanja prvoga broja već je učinjen velik korak u istraživanju grobničke povijesti. Stoga vjerujem kako će se taj pozitivan trend nastaviti i u sljedećim godinama i da će *Grobnički zbornik* i dalje davati Grobničanima odgovore na mnoga pitanja o povijesti vlastitoga kraja.

Luka FRLAN, prof.

Nevio Šetić, *Istra za talijanske uprave: o istarskoj emigraciji i njenom tisku u Zagrebu 1918.-1941.*,

Dom i svijet, Zagreb 2008. (296 str.)

Knjiga Nevija Šetića o istarskoj emigraciji i njenom tisku tijekom talijanske uprave izašla je 2008. g. u izdanju zagrebačkoga nakladnika *Dom i svijet* u sunakladništvu s Družbom Braće Hrvatskoga Zmaja i Institutom za društvena istraživanja *Ivo Pilar*.

Razdoblje između dvaju svjetskih ratova u Istri obilježeno je vladavinom fašizma Kraljevine Italije. U dva su se desetljeća na Poluotoku sistematski zatirali svi oblici hrvatskoga i slovenskoga javnoga i nacionalnoga života. Ukinute su sve hrvatske škole i čitaonice, hrvatska su imena talijanizirana, zabranjeno je tiskanje knjiga i novina na hrvatskom jeziku. Uslijedio je i masovan egzodus istarskih Hrvata. Počeci organiziranoga revolucionarno-antifašističkoga rada u Istri započinju 1941. g. te su povezani s povratkom pojedinih emigranata u rodni kraj.

Istra za talijanske uprave: o istarskoj emigraciji i njenom tisku u Zagrebu 1918.-1941. djelo je povjesničara Nevija Šetića koji je u dosadašnjem znanstvenom radu objavio nekoliko vrijednih monografija iz istarske povijesti (npr. *Napoleon u Istri: Istra za francuske uprave 1805. – 1813.*, Pula, 1989.; *Istra između tradicionalnog i modernog ili o procesu integracije suvremene hrvatske nacije u Istri*, Pazin 1995.; *Iz istarskog novovjekovlja*, Labin, 1999.). Prema autorovim riječima iz *Predgovora* (str. 7-10), knjiga je nastala kao rezultat istraživačke znatiželje što je bilo s Istrom između dvaju svjetskih ratova. Naime, Še-